

(باسى 6 – بەتتە)

زورلاپ ەڭبەككە سالۇ ارەكەتتەرىنەن باتىل ساقتاندى جانە وعان سوققى بەردى.
«جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسى-نىڭ قىلمىستىق ىستەر زاڭىنداعى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ ەڭبەك زاڭىنداعى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ ەڭبەك توقنامى زاڭىنداعى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ قوعام اماندىغىن باسقارۇ جازا زا-ڭىنداعى» قاتىستى بەلگىلەمەلەر بوينىشا، زورلىقتى كۇش، قورقتۇ نەمەسە باس بوستاندىقتى زاڭسىز شەكتەۋ تاسىلدە-رىنەن پايدالانىپ زورلاپ ەڭبەككە سالۋدى، سونداي - اق ەڭبەكشىلەردى قورلاۋ، ۋتان جازاسىن قولدانۇ، ورپ - سوغۇ، زاڭسىز ۋنىتتۇ جانە قاماۋ سىياقتى ارەكەتتەردى قاتاڭ شەكتەپ، زاڭعا قايشى ارەكەتتەرگە زاڭ بوينىشا اكىمشىلىك جازا قولداندى؛ قىلمىس قالىپتاستىرعانداردىڭ قىلمىستىق ىستەر جاۋاپكەرشىلىگىن زاڭ بوينىشا قۇزاستىردى. شىنجياڭ مەملەكەتنىڭ قاتىستى زاڭدارىنا، زاڭ ەرەجەلەرىنە قاتاڭ بويسۇنىپ، زاڭمەن جونگە سالۇ ۇگىت - تاربيەسىن زور كۇشپەن ىلگەرىلەتپ، ادام ىستەتۇشى ورنىدار مەن ەڭبەك-شىلەردىڭ زاڭمەن جونگە سالۇ تانىمىن ۇزدىكىسىز كۇشەيت-تى، ەڭبەككە قاتىستى زاڭ اتقارۇدى ۇدايىلىق تەكسەرۇدى ىشكەرلىي ورىستەتپ، ەڭبەك قاتىناسنىڭ ورنائۇنىڭ، اپ-ناليمىنىڭ، باقلاىنۇنىنىڭ، تەكسەرىپ ۋبىر جاقتى تەلىۇنىنىڭ تۇتاس بارىسىن زاڭمەن جونگە سالۇ ارناسنا شىنايى ۋتۇس-رىپ، زورلاپ ەڭبەككە سالۇ ارەكەتى اتائۇلىنىڭ باتىل الدىن الدى جانە وعان سوققى بەردى.

تورتىنشى، ەڭبەكشىلەردىڭ نەگىزگى ۇقىغىن زاڭ

بوينىشا قامتاماسىز ەتتى

ازاماتناردىڭ ەڭبەك ۇقىغىنا قۇرمەت ەتپ، ەڭبەكشى-لىەردىڭ زاڭدى ۇقىق - مۇددەسىن قورعاپ، ابىرويلى ەڭبەك ەتۇدى جۇزەگە اسرۇ جۇڭگو ۇكىمەتنىنىڭ دايەكتى تاباندى بولپ كەلە جاتقان ۇستانمى جانە نىساناسى. شىنجياڭ «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ نەگىزگى زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ ەڭبەك زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ ەڭبەك توقنامى زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ جۇمىستانۇدى جەبەۋ زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ قوعامدىق قام-سىزداندىرۇ زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ ايەلدەردىڭ ۇقىق - مۇددەسىن قامتاماسىزداندىرۇ زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ سىزداندىرۇ زاڭى» قاتارلى زاڭداردىڭ، زاڭ ەرەجەلەردىڭ رۇحىنا قاتاڭ بويسۇنىپ، ۇز ۇڭىرنىڭ ۋسى جۇزىندىگى-مەن ۇشتاستىرىپ، «شىنجياڭ ۇيعۇر اۆتونوميالى رايونىنىڭ جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ جۇمىستانۇدى جەبەۋ زاڭىن، اتقارۇ ۋادىسى»، «شىنجياڭ ۇيعۇر اۆتونوميالى رايونىنىڭ نىنىڭ ەڭبەكپەن قامتاماسىزداندىرۇدى باقلاۋ - تەكسەرۇ ەرەجەسىن، اتقارۇ ۋادىسى»، «شىنجياڭ ۇيعۇر اۆتونوميالى رايونىنىڭ جۇمىستىى - قىزمەتكەرلەردىڭ ەڭبەك ۇقىق - مۇد-دەسىن قامتاماسىزداندىرۇ ەرەجەسى»، «شىنجياڭ ۇيعۇر اۆتو-نوميالى رايونىنىڭ جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ ايەلدەر-دىڭ ۇقىق - مۇددەسىن قامتاماسىزداندىرۇ زاڭىن، اتقارۇ ۋادى-سى»، «شىنجياڭ ۇيعۇر اۆتونوميالى رايونىنىڭ جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ مۇكەدەكتەردى قامتاما-سىزداندىرۇ زاڭىن، اتقارۇ ۋادىسى» قاتارلى جەرگىلىكتى زاڭ بەلگىلەمە-لەردى، ەرەجەلەردى شىعارىپ، اتقارىپ، ازاماتناردىڭ ەڭ-بەكپەن جۇمىستانۇ ۇقىغىنان تەڭ يىگىلىكتەنۇنە بەرىك زاڭمەن جونگە سالۇ قامتاماسىزدىغىن ازىرلەدى.

ەڭبەكشىلەردىڭ تەڭ جۇمىستانۇ ۇقىغىن شىن مانىندە قامتاماسىز ەتتى. ازاماتناردىڭ ۇقىغىن تەڭ قورعاۋدىڭ زاڭمەن جونگە سالۇ پرىنسىپىنە ساي، ەڭبەكشىلەردىڭ ۇلتى-نىڭ، ۇڭىرنىڭ، جىنىسىنىڭ، ەدىي سەنىمىنىڭ تۇرلىشە بولۇنىان كەمسىتۇگە ۇشراماۋىنا، قالا - اۋىل، سالا، سالا-ۋاتى سىياقتىلار سەبەبىنەن شەكتەمەگە ۇشراماۋىنا شىنايى كەپىلدىك ەتتى. ايەلدەردىڭ تەڭ جۇمىستانۇ ۇقىغىن قامتا-ماسىز مەتۇ جاعىندا شىنجياڭ ايەلدەردىڭ تەڭ جۇمىستانۇنا كەدەرگى بولاتىن بوگەكتەردى قۇلىشنا جوپىپ، ايەلدەردىڭ دەرەبەس شارۋاشلىق قۇرۇنا قولداۋ كورسەتۇ ساياساتىنا-رىن بەلگىلەپ اتقاردى. 2019 - جىلى قالا - قالاشقتاردا جا-ڭدادان 480 مىڭ 900 ادام جۇمىستاندى، مۇنىڭ 228 مىڭ 100ى ايەل بولپ، %47.43تى يەلەدى. مۇگەدەكتەردىڭ ەڭبەك ۇقىغىن قامتاماسىزداندىرۇ جاعىندا كاسپىتىك شەبەر-لىككە باۋلۇ تەبىنىن ۇزدىكىسىز ارتتىرىپ، شوغىرلى جۇمىس-تاندىرىۋدى، قوسمىشا جۇمىستاندىرىۋدى، الەۋمەتتىك يىگىلىك

2020 - جىلى 9 - ايدىڭ 18 - كۇنى جۇما

شىنجاڭنىڭ ەڭبەكپەن جۇمىستاندىرۇدى قامتاماسىز ەتۋى

ادام - رەت قاتىناستى. سونمەن بىرگە، ۋار دارەجەلى ەڭ-بەكپەن قامتاماسىزداندىرۇ باقلاۋ قۇرىلمىدارى زاڭ اتقارۇ تەبىنىن ۇزدىكىسىز ارتتىرىپ، ەڭبەكپەن قامتاماسىزداندىرۇ زاڭىنا، زاڭ بەلگىلەمەلەرىنە، ەرەجەلەرىنە قايشى ارەكەتتەر-دى اشكەرەلەۋدى، ارىزدانۇدى دەر كەزىندە قابىلداپ، ادام ىستەتۇشى ورنىداردىڭ قوعامدىق قامسىزداندىرۇعا قا-تىناسپاۋ، قوعامدىق قامسىزداندىرۇ اقسىىن تاپسىرماۋ سىياقتى زاڭعا قايشى ارەكەتتەرىن زاڭ بوينىشا تۇزەتپ جانە تەكسەرىپ ۋبىر جاقنى ەتپ، قالىڭ ەڭبەكشىلەردىڭ زاڭدى ۇقىق - مۇددەسىن شىن مانىندە قورعادى.

ەڭبەكشىلەردىڭ ەدىي سەنىم ەركىندىگى جانە ۇوز ۇلتىنىڭ ۋتىل - جازۇىن قولدانۇ سىياقتى ۇقتىنارىن شىن ما-نىندە قامتاماسىز ەتتى. «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ نەگىزگى زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ ۇلتتىق ۇڭىرلىك اۆتونوميا زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسى-نىڭ مەملەكەتتە ۋبىر تۇتاس قولدانىلانتىن ۋتىل - جازۇ زاڭى»، «ۋدىن ىستەرى ەرەجەسى» قاتارلى زاڭداردى، زاڭ ەرەجەلەردى قاتاڭ اتقاردى. ۋار ۇلت ەڭبەكشىلەرىنىڭ ەدىي سەنىم ەركىندىگى ۇقىغىنا تولق قۇرمەت ەتتى جانە قامتاماسىز ەتتى، ۋارقانداي ۇيمىنىڭ جانە جەكەنىڭ كىلگۇنەنە جول قويمادى. مەملەكەتتە ۋبىر تۇتاس قولدانىلانتىن ۋتىل - جازۇدى زاڭ بوينىشا جالىپلاستىرۋمەن بىرگە، از ۇلت ەڭ-بەكشىلەردىڭ ۇوز ۇلتىنىڭ ۋتىل - جازۇىن قولدانۇ ۇقىغىنا تولق قۇرمەت ەتتى جانە قامتاماسىز ەتتى، ەڭبەكشىلەردىڭ قانداي تۇردەگى ۋتىل - جازۇدى قولدانىپ اۋىس - كۇيسى جاساۋدى ۇوزىنىڭ تاڭداۋىنا بولادى. ۋار ۇلت ەڭبەكشىلە-رىنىڭ سالت - سانا، ادەت - عۇرپىنا تولق قۇرمەت ەتپ، تاماشا قىزمەت جانە تۇرمىس ورتاسىن جاراتتى. قىزىلىشۇ قرعىز اۆتونوميالى وبلىسى ۇلىقشات اۋدانىنداعى توققالى تۇرعانىاي مۇسىلمانشا اس - شۇ تۇتىنۇ ادەتىى بار شىنجياڭدىق از ۇلت ۋارى دىنگە سەنەتتىن بۇقارا، قازىر ول گۇاڭدۇڭداي ۋبىر اياتق كىيم تىگۇ زاۋودىندا جۇمىس سى-تەيدى. ول باسىندا اس - سۇعا كوندىگە الماسپا كەمەن، ناماز وتەپتىن ورىن بولماي قالاما دەپ الڭاداعان، ۋبىراق جۇمسقا شىققانان كەيىن، زاۋودنىڭ تۇرمىس ورتاسىنىڭ وتە جايلى، مۇسىلمانشا اس - سۇ ۋدامدى كەكنەن، دەمالس كەزىن-دە كوشە ارالاپ زات ساتىپ الۇعا بولاتىن، ۇبىندەگىلەرمەن بەيىنە ەكران ارقتىلى اڭگىمەلەشۇگە، تاعى جاقىن ماڭداي مە-شتىكە بارىپ ەدىي قىيمىلعا قاتىناسۇعا بولاتىندىغىن بايقادى، سونمىەن ول جاڭا ورتاعا تەز ۇيلەسىپ كەتتى.

ەڭبەكشىلەردىڭ ۇقىق - مۇددەسىن قامتاماسىز مەتۇ جانە جاردەمدەسۇ مەحازىمىن شىن مانىندە كۇشەيتتى. ەڭبەك توقتامى ۋتۇزىمىن جالىپ بەتتىك جولعا قويىپ، ادام ىستەتۇشى ورىن مەن ەڭبەكشىنىڭ ۇقىق - بورىشىن ايقىندا-دى. ۇكىمەت، جۇمىستىى ۇيمىى جانە كاسپورىن ۇيمىى ۋا-كىلدەرىنىڭ ەڭبەك قاتىناسىن اقىلداسۇ 3 جاق مەحازىمىن اقاۋسىزداندىرىپ، ەڭبەك قاتىناسى سالاسىنداعى ەلەۋلى ما-سەلەلەردى اقىلداسىپ شەشىپ، جارسىمدى ەڭبەك قاتىنا-سىن بەلسەندىلىكپەن ورناتتى. جۇمىستىى ۇيمىنىڭ جۇمىس-شى - قىزمەتشىلەردىڭ زاڭدى ۇقىق - مۇددەسىن قورعاۋ جاعىنداعى رولىن ساۋلەلەندىرۇگە باسا ۋمان بەردى. ەڭ-بەكپەن قامتاماسىزداندىرۇدى باقلاۋ - تەكسەرۋدى جانە ەڭبەك تالاس - تارتىستارىن جارىاستىرۇدى، تورەلىك ايتۇدى شىن مانىندە كۇشەيتىپ، ەڭبەك تالاس - تارتىس-تارىن دەر كەزىندە ۇيلەسىمدى ۋبىر جاقنى ەتتى. ەڭبەك-پەن قامتاماسىزداندىرۇ زاڭىنا، زاڭ ەرەجەلەرىنە قايشى كورنەكتى ماسەلەلەردى شوغىرلى رەتتەپ، جونگە سالۇدى، زاڭعا قايشى ەلەۋلى دەلولاردى ارناۋلى تۇردە بىتىرۇگە قۇزاپ، ەڭبەكشىلەردىڭ كاسپىتىك تانىستىرۇ، ەڭبەك توقنامى، قىزمەت ۇاقتى، تىنعۇ، دەمالس، ەڭ-بەكاقى تولەۋ، قوعامدىق قامسىزداندىرۇ، ەرەكشە ەڭ-بەكتىك قورعاۋ سىياقتى جاققارداي زاڭدى ۇقىق - مۇد-دەسىن ۋونىمدى قامتاماسىز ەتتى.

بەسىنىشى، ەڭبەكپەن جۇمىستاندىرىپ، تاماشا

تۇرمىس جاراتتى

ۋبىر قىدىرۇ جۇمىستاندىرۇ ارقتىلى خالىققا تىيمىدلىك جەتكىزۇ ساياساتتىق شارالارىنىڭ ىشكەرلەيى اتقارىلۇىنا بايلانىستى، ”ۋار ۇيدە كىرىس جولى بولۇ، ۋار ادامدا سى-تەيتىن ۋسى بولۇ، اي ساپىن تابىس بولۇ“ قىزمەت نىسانا-

سى نەگىزىنەن جۇزەگە استى. شىنجياڭداي، اسرەسە، وڭ-تۇستىك شىنجياڭ وڭىرىندەگى ۋار ۇلت بۇقاراسنىڭ وندى-رىسىندە، تۇرمىسىندا، رۇحاني بەت - بەيىنەسىندە تەرەڭ وزگەرىستەر تۇىلىپ، بۇقارانىڭ قالتاسى بارعان سايىن قامپا-يىپ، تۇرمىسى بارعان سايىن جاقسارىپ، كوڭملى بارعان سايىن شاتتىققا بولەنىپ، جۇزدەرىنەن بارعان سايىن جايدارى كۇلكى ەستى.

وتباسى كىرىسى زور مولشەردە ارتتىى. مەيىلى شىنجياڭدا، الەدە سىرتقى ولكەلەردە (قالا) جۇمىستانسىن، ۋار ۇلت ەڭبەكشىلەرى تۇگەلدەي ورنىقتى ەڭبەكاقىعا يە بولدى. تولقىسىز ساناققا نەگىزدەلگەندە، سىرتقى ولكەلەر-دە (قالا) باسقا كاسپىكە ويسىپ جۇمىستانعان شىنجياڭدىق ەڭبەكشىلەردىڭ جان باسىندىق جىلدىق كىرىسى شامامەن 40 مىڭ يۇانعا جەتپ، جۇمىستانعان قالا - قالاشقتاردايى تۇراقتى تۇرعىنداردىڭ جان باسىندىق قولدايى تابىسىمەن نەگىزىنەن قارايلاس بولعان. شىنجياڭ ىشىندەگى باسقا كا-سپىكە ويسىپ جۇمىستانعان ەڭبەكشىلەردىڭ جان باسىن-دىق جىلدىق كىرىسى شامامەن 30 مىڭ يۇانعا جەتپ، وتپا-سى ەگىنىشلىك كىرىسىنەن الەدەقايدا جوعارى بولعان. مىسا-لى، حوتان ايماعى لوپ اۋدانى شارباق اۋىلىنىداعى ارپات احمەتجان وتباسى ەگىنىشلىگىمەن شۇغىلدانغاندا جىلدىق كىرىسى 10 مىڭ يۇانعا جەتپەيتىن، 2017 - جىلى جياڭشى ول-كەسى نانچاڭ قالاسىنداعى ۋبىر ەلەكتىر جابدىقتار كاسپورى-نىنا بارىپ جۇمىس سىستەگەندە، 3 جىلعا جەتپەيتىن ۋاقىتتا 160 مىڭ يۇاننان استام كىرىس كىرگىزدى. قاشقار ايماعى قاعىلىق اۋدانى ۇشاباسى قالاشىغىنداعى ۋمامتىمىن تۇرامەت وتباسى ەگىنىشلىگىمەن شۇغىلدانغاندا جىلدىق كىرىسى نەبا-رى بىرنەشە مىڭ يۇان بولاتىن، سانجى وبلىسىنداعى ۋبىر كاسپورىنغا كەلىپ جۇمىستانعاننان كەيىن، ايلىق كىرىسى 4000 يۇاننان اسىپ، تۇرمىسى بارىنشا جاقسارىپ، جاڭا ۇي سالىپ، ۇيلەنىپ الدى. اقسۇ ايماعى اۋات اۋدانى عو-رۇچەل قالاشىغىنداعى امىنا راحمان ەرلى - زايىپتى ارچىۋ تۇرعىزىلىپ، كارتچكچالاندىرىلغان كەدەي وتباسى بولاتىن، 2018 - جىلى 3 - ايدا اۋلىدىق ەڭبەكپەن قامتاماسىزداندىرۇ سىستەرى ورنى جاريالاعان جۇمسقا قابىلداۋ ىنفورماتىياسىن كورگەننەن كەيىن، تىرىقلىقپەن تىزىمدەلەپ، جياڭشى ولكە-سى جىۋجياڭ قالاسىنداعى ۋبىر سەرىكتەستىككە جۇمسقا قا-بىلداندى، كەكەۋى سونمىەن اينىسا شامامەن 9000 يۇان كىرىس كىرگىزەتتىن بولدى، قازىر ولار قارىزىن تۇگەل قايتارىپ بولۇدىڭ سىرتىندا، 90 مىڭ يۇاننان استام اقشانى اماناتقا قويدى.

تۇرمىس ورەسى كورنەكتى جاقساردى. قاجىرلى ەڭبەك ارقتىلى ۋار ۇلت بۇقاراسى قارىن تويغىزۇدان جاقسى تاماقاتاۋعا، جىلى كىيىنۇدەن جاقسى كىيىنۇگە، ساپارعا شىققاندا ەسەك ارباعا وتىرۇدان وسى زامانعى قاتىناس كولىگىنە وتىرۇعا ويسىپ، بۇگىنگى تۇرمىستى كەشەگىمەن سالىس-تىرۇعا كەلمەپتىن وزگەرىس جارىققا شىقتى. قىزىلىشۇ قرعىز اۆتونوميالى وبلىسى اقتاۋ اۋدانى ۇجەم اۋىلىنىداعى كەدەي وتباسى رايىچانگۇل ۋبىمر جىجياڭ ولكەسى زىشى قالاسىنا بارىپ جۇمىس سىستەگەننەن كەيىن، 4 جىلدا ۇيىنە 100 نەشە مىڭ يۇان اقشا جىبەرىپ، اۋىلىندا جاڭا ۇي سالىپ، جاڭا ۇي جىهازدارىن ساتىپ لىپ، ۋيىنىڭ بەيىنەسى شت جاڭا تۇسكە ەندى. حوتان قالاسى يۇرۇڭقاش قالاشىغىنداعى ۇسەن اسەن بۇرىن ۇاقىتتىق جۇمىستار سىتەپ كۇن كەش-رەتىندىكتەن، تۇرمىسى تاپشلىقتا ەدى، اۋىلداسىنىڭ تانىس-تىرۇبەىن، 2018 - جىلى 7 - ايدا ول ۇرۇمچى قالاسىنداعى ۋبىر ەت ونىمدەرىن مانەرلەۋ كاسپورىننا كەلىپ جۇمسقا ورنالاسىپ، قارا جۇمىستان باستاپ سىتەپ، قاجىرلىلقپەن ۇيرەنۇ، جاتتىغۇ ارقتىلى جۇمىس شىبەرلىگىنە تەز ارادا جا-تلىدى، ونىڭ جەتەكتەنۇنىدە، ايمىلى دە ۇرۇمچى قالاسىندا-عى ۋبىر كىيم - كەشەك دۇكەنىنە كەلىپ جۇمىس سىتەپ، ورنىقتى كىرىسكە يە بولدى، ولار 2020 - جىلى ۇرۇمچى قالاسىنان جاڭا ۇي ساتىپ الدى.

جۇمىستانۇ قابىلەتى كورنەكتى كۇشەيدى. ۋتۇرلى فورمادايى جۇمىستانۇعا باۋلۇ ارقتىلى ۋار ۇلت بۇقاراسى-نىڭ ەڭبەك شىبەرلىگى جالىپ بەتتىك جوعارىلاپ، كوپتە-گەن ادامدار كاسپورىنىداعى جۇمىس ورىن شىبەرلەرىنە، تەخنىكا تىرەكتىلەرىنە اينالدى، كەيبىر ەۋلەر باسقارۇشى بولدى، كەيبىرەۋلەر دەرەبەس شارۋاشلىق قۇرىپ قوجا-يىنعا اينالدى. حوتان ايماعى كەريا اۋدانى سىيەك اۋىلىنىدا-عى امىينا وبۇل ۇرۇمچى قالاسىنداعى ۋبىر ەنەرگىيا كاسى-پورنىنا جۇمسقا تۇرعاننان كەيىن، (جالعاسى 8 - بەتتە)